

A Talmud és fordításai

Babér és tövis: a Talmud sorsa, mint a népé, amelynek lelkéből fakadt. Melyikből kapott többet?! Az elismerést, a jogos méltánylást az igazak, a jobbak, a megértők, a kevesek tudják csak megadni, a tövis, a bántalom, a tudatos és a tudatlan rosszakarat: a gyűlölködőknek, a rossz lelkiismeretűeknek, a néphódítóknak, a többségnek a szerszáma. A kevés babért a tüske nyomán serkedő vér önti el.

Minden tudás ősforrásának, minden erény foglalatjának vélik az egyik oldalon. Minden balgatatag, elavult, babonás szokás tárházának, rontó ártalom, nevetséges kicsinyességek gyűjteményének a másikon. Houston Stewart Chamberlain: a "Tizenkilencedik évszázad alapjai" című munkájában a zsidó jellemet s a zsidóság lelkületét boncolgatva, elfogultan balvéleményű és dilettáns tudással megírt fejtegetései során a Talmudról azt állítja, hogy "az egész világirodalomban nincsen egyetlen más olyan siváran vigasztalan, olyan gyermekesen unalmas, s a legabszolútabb terméketlenség pusztai homokjával annyira elborított jelenség, mint a zsidóknak eme legbölcsebb vitagyűjteménye, amelyben évszázadokon át a tóra igéit

fejtegették.¹ S bizonyítékul az égnek vastagságáról való talmudi véleményeket, s a tizedadományt elmulasztó zsidók balsorsáról szóló talmudi híradást említi, amidőn is egerek pusztították el az ilyen bűnösök gabonáját. Akárcsak ama legújabb talmudbölcsek, akik diadalmasan sorolják fel a Talmud egyes egészségügyi intézkedéseit különböző életfunkciók gyakran ízléstelennek feltűnő megjelölésével, hogy aztán diadalmasan kiálthassanak fel: "Ime a zsidók szentkönyve!" S a mi legújabb keletű "Talmudfordítóink", Chamberlain-nel együtt nem látják még szálkának sem ugyanezt a jelenséget, sem a keresztény "szentek legendáiban", sem a mohamedán vagy az indus egyházirodalom hasonló alkotórészeiben, eltekintve attól, hogy a Talmud nem "szent könyv" a zsidóságnak, hanem évszázadokon át folyóülemlett anyaga a legkülönbözőbb életjelenségek megfigyeléséből leszűrődött legváltozatosabb szellemű nézeteknek.

A babonaságnak egyik jellegzetes tünete az: gyűlölni azt, amit nem ismer az ember. S azok, akik sarat dobnak a Talmudra: nem ismerik azt, oly annyira nem ismerik, hogy évszázadokon át, szüntelenül beszélnek róla, idézik, "fordítják", anélkül, hogy egyetlen szót el tudnának benne olvasni. Henrikus Seynensis, egy tudós teológus úgy beszél róla: "Rabbi Talmud", tehát azt se tudja, hogy a Talmud nem ember, hanem könyv.

Természetesen gyakran felmerült az a törekvés, hogy a Talmudot lefordítsák, s így hozzáférhetővé tegyék a hét pecséttel lezárt monumentális irodalmi művet mindenek számára.

Ám a fordítás is a legnehezebb művészetek közül való. A fordítás ugyanaz, mint valamely természeti jelenség ecsettel, rajz-ónnal való visszaadása. Van mesterember, aki csak fotografál: halottan, mereven veti papírra vagy vászonra az arcvonásokat, a tájképet. Hű a kép, csak az élet hiányzik belőle. Mint a fordításban: ahol csak a szavak fedik egymást, de a lélek nem lüktet benne. Van aztán művésziesen ihletett fordítás: lélek hajolt lélek fölébe, s mint nagy festő ecsetje alól lélekkel ébred a művészi kép, úgy a congeniálisan fordító író tollától is élet költözik fordításába. De még a legszerencsésebb ihlet szülöttje is mégiscsak elmarad az eredeti mögött: valami megfoghatatlan, valami visszaadhatatlan marad leróhatatlan tartozás gyanánt a visszaadó művészetben. Hát még ha olyan hatalmas irodalmi művet kell más nyelvi köntösben megjeleníteni, mint amilyen a Talmud! Évszázak örökké hullámszó, mindig mozgó, mindig nyugtalan törekvéseinek, vívódásainak, szellemi mozgalmainak legsajátosabban jellegzetes hullámtükörét, ahol a szó mögött egész múltak, történetek rejtőznek, ahol a betű folyton él s egy pillanatra se halott, ahol a munkával, a munka szellemével együtt magát az alkotót, magát a teremtet is föl kell támasztani a hanglejtésével, a mozdulataival, a szemének lobbanó, elmélyedő tekintetével. Azért is nem lehet a Talmudot olvasni, hanem csak tanulni, nem is lehet lefordítani sem, hanem csak fordítani... S micsoda torzzá válik az ilyen fordítói munka, ha tudatlanság, rosszindulat, szándékos ferdítés, irányzatos gonosz lelkiület veszi kezébe a tollat! Az oroszlánt macskává kicsinyíti, egyetlen tudatlan vagy szándékos ecsetvonással szörnyet fest a fenségesből.

Hogy milyen viharok szakadtak a zsidó szellem eme örökéletű kincsesháza fölébe: azt ama egyházi átkok, bullák, konfiskációs rendeletok hosszú sora bizonyítja, amiket ellene kibocsátottak. Többször máglyára dobták, így Rómában az 1533. évben, s egyedül a XVI. század második felében hatszor elégették. Censorok fordígtatták egyes mondatait. Természetesen tudatlanul vagy rosszindulattal eltelve. Ahol pogányról van szó a Talmudban: ott

keresztényt szimatoltak a kifejezésben, ahol Jupiterről beszél, ott a pápát keresték a szó mögött, holott nyilvánvaló, hogy az a kifejezés nem jelenthet keresztényt, már csak azon egyszerű oknál fogva sem, mert a Misna idejében keresztények még nem éltek. Későbbi századokban is gyakran idézik a Talmudot részben kacagtatóan tudatlan fordításokban, részben szándékos ferdítéssel a támadói. Azok, akik a Talmud egyetlen betűjét se tudják olvasni, a tudatosan ferdítő és jórészt meglepően felületes tudású gyűlöletapostolok munkáit használják forrás gyanánt. Így Wagenseil: *Tela ignea satanae* (Altdorf 1681) című munkáját, dr. Justus: *Judenspiegel oder hundert heut zu Tage noch geltende Gesetze der Juden* (Paderborn 1882.) s a Talmudhamisítók atyjának: Rohling-nak pamflet-jét: „Der Talmudjude”. Annyi szándékos rosszakarát, annyi dőre gonosz indulat tobzódik eme írásokban, hogy a nyomukban keletkezett vádak ellen maguk a pápák közül is sokan a legerélyesebb bullákban szálltak síkra az igazság érdekében, a befeketített zsidóság védelmében. IV. Innocentius pápa 1247-ben; X. Gergely pápa 1272-ben; V. Márton pápa 1422-ben; V. Miklós pápa 1447-ben; III. Pál pápa 1540-ben; stb.

Komoly, tudományos szempontokból végzett Talmud fordítások: Berachot, Talmudi traktatus latin nyelven Riccius Páltól, Augsburg 1619., továbbá egyes részek Clarke Samueltól, Guise Vilmostól és Surenhusiustól, Ludovic Keresztélytől, Scheringhamtól, Constantin L'Empereur-től, Coccejus Jánostól, Peringertől, Fagius Páltól, Hartmann János Fülöptől, mindezek a XVII. századból. Arab nyelvre a misnát R. József b. Izsák fordította le a X. században. Spanyol nyelvre a Misnát Abendama Jakob fordította. Angol nyelven Londonban, 1718-ban Sabbath és Erubin Talmudi traktatusok jelentek meg; francia nyelven Schwab lefordította Berachot és a Jerusalemi Talmudból Zeraim részt; Rabinowitz J. M. Baba Kama, Baba Bathra, Baba Mezia és más részeket (Páris 1877.). Német nyelvre Rabe 1760-ban, Heinemann 1831-ben, Ewald, Pinner, Samter, D. O. Straschun fordítottak egyes traktátusokat. Wünsche az agadai részeket, s Lazarus Goldschmidt (Berlin S. Calvary et Co.) az 1897. évben kezdte meg a Babyloniai Talmud teljes fordításának nagy munkáját.

Évszázadokon át munkálkodott a Talmud létrejöttén a zsidó népszellem. Szerzője: nem egy ember, hanem generációk hosszú sorából kimagasló hatalmas szellemóriások és más oldalon gyakran köznapi küzdelmekben elmerült lelkű, kisebb látkörű emberi szellemek. Tárgyköre kiterjed minden disciplinára, amik az ókori világot foglalkoztatták, a legmagasztosabb problémák megoldása lebeg szeme előtt, de gyakorta a legkicsinyesebb, a legköznapiabb események fölött is komolyan elmélkedik, a fenséges és a komikus, történet, legenda, költészet és valóság, démonológia és asztronómia, természettudomány, a törvény, amely az erkölcsös élet útjelzője, egészségügyi tantételek és tanácsok, jogi vélemények és istentiszteleti rendelkezések mind ott élnek ősi lapjain; más gondolkodásúakat megbecsül, az emberek közötti békességet esemény gyanánt hirdeti, a legbensőbb istenhitet, az emberszeretetet, a minden fajra és minden vallásra való tekintet nélküli jóságot tanítja. Istentelenség, gyűlölködés, jogfosztás, rablás, gyilkosság, emberbőrbe bújt állati vadság: kíméletlen elítélésben részesül fóruma előtt. A Talmudnak: az igaz, a becsületes, a gáncstalan jellemű, a békét szerető ember az ideálja. Aki a Talmud törvényei szerint akar élni, annak jó hazafinak, példás hitvesnek, gyermekeiért önfeláldozó édesapának, szüleit szerető gyermeknek, tisztességes állampolgárnak, előítélet nélküli, minden embert egyformán, érdeme szerint megbecsülő, gyűlölködéstől ment, hivatásában, kötelességeinek teljesítésében megbízható, igaz embernek kell lennie.

Helyesen nevezik "tengernek" a Talmudot. Sok, nagyon sok az igazgyöngy benne. S ha mégis akadnak olyanok, akik a tenger fenekéről ujjongva állapítják meg, hogy értéktelen kavics és salak is akad benne: azok csak egyet akarnak elfeledni, azt, hogy salakja van minden irodalomnak. Avagy ki akarná a német irodalmat nem Goethe után, de a ponyvája nyomán megítélni, avagy a magyar irodalomban Aranyt, Petőfit elfeledni, de azt a Bucsánszky Alajos rémregényeivel jellemezni. Már pedig a Talmud nem egy könyv, hanem majdnem egy egész évezred majd minden zsidó könyvének foglalatja. Egy megkövült parlament, amelyben fenséges beszédek hangzottak el, de kicsinyes és értéktelen közbeszólások is. S még azokban sincs egyetlen trágár, egyetlen frivol, egyetlen gyűlölködő szó se. Legföljebb egyes banális és köznapiságok. S azok, akik még mindig a gyűlölet lobogójának lengetésével állítják, hogy a zsidó fajban nincsen idealizmus, csak cinikus blázírság, hogy a zsidó degenerált faj és Talmudi eszméi mérgezők, mint a miazmák: nem akarják, nem tudják meglátni, hogy nincsen fenségebb idealizmus, mint minden üldözés és rágalom között rendületlenül kitartani egy eszme mellett, amely követőinek annyi tövist szerzett mindig, amely első volt a szeretet hirdetésében, amely prófétákat, apostolokat adott a világnak - s akik sarat dobnak a zsidó írásra, bizony sarat dobnak azok abba a kristálytiszt forrásba is, amelyből hatalmas, világbíró felekezetek, egyházak széles folyama szakadt. Annak a folyamnak a színe se lehet más, mint a kútforrás, amelyből eredt.

Dr. Kiss Arnold

<http://www.or-zse.hu/talmudkonyvei/talkonyvalap.htm>